

Network power: Japan and Asia, red. Peter J. Katzenstein, Takashi Shiraishi, Ithaca: Cornell University Press, 1997, s. 399.

Publikacja analizuje rozwój regionalizmu w strefie Azji i Pacyfiku, koncentrując się na dominacji Japonii w polityce, gospodarce i kulturze tego obszaru. W pierwszej części pracy autorzy zastanawiają się nad źródłami i elementami ciągłości japońskiej polityki na tym obszarze. Próbuje odpowiedzieć na pytanie, czy osiągnięcie przez Japonię wpływów w Azji dzięki swej potędze ekonomicznej jest kontynuacją tych samych dążeń, jakie przyświecały jej ponad pół wieku temu i które wówczas próbowała realizować środkami militarnymi.

Następne części koncentrują się na ostatniej dekadzie, zwłaszcza na okresie od końca zimnej wojny i rozpadu ZSRR. Przeprowadzono w nich analizę pozycji Japonii w Azji Wschodniej, Północno-Wschodniej i Południowo-Wschodniej, a także czynników wpływających na wzrost dynamizmu regionalnego. W tym ostatnim aspekcie autorzy wskazują na dwa powiązane ze sobą elementy: 1. japońską penetrację azjatyckiej sieci handlowej poprzez system aliansów produkcyjnych i 2. pojawienie się regionu gospodarczego strefy Pacyfiku, obejmującego zarówno Azję jak i Amerykę Północną, coraz wyraźniej oddziałującego na sytuację międzynarodową i wewnętrzną na tym obszarze. Stawiając pytanie, czy w regionie bardziej prawdopodobna jest dominacja jednego państwa — Chin lub Japonii, czy też ukształtowanie się kilku ośrodków wpływu; opowiadają się za tą ostatnią tezą.

Na zakończenie publikacja podejmuje próbę porównania roli Japonii w regionalizmie azjatyckim z rolą, jaką na arenie europejskiej odgrywają Niemcy, konkludując, że pozycje niemieckie są w Europie daleko bardziej zakorzenione, niż pozycje japońskie — w Azji.

M. Ł.

North Korea after Kim Il Sung. Continuity or change? red. Thomas H. Henriksen, Jongryn Mo, Stanford: Hoover Institution Press, 1997, s. 179.

Publikacja jest efektem konferencji przeprowadzonej na temat przyszłości Korei w Hoover Institution w lutym 1996 roku. Zawiera wystąpienia znanych politologów amerykańskich, koreańskich i japońskich na temat sytuacji politycznej, ekonomicznej oraz potencjału militarne (w tym

nuklearnego) jednego z najbardziej zamkniętych państw współczesnego świata. Analizują oni możliwości przeprowadzenia reform gospodarczych w KRL-D i otwarcia gospodarki na współpracę międzynarodową, kwestie zagrożenia wojskowego ze strony Korei Północnej, naruszania praw człowieka przez władze KRL-D, a także przesłanki i cele północno-koreańskiej polityki zagranicznej, a zwłaszcza stosunki między obydwojma państwami koreańskimi oraz ich relacje ze Stanami Zjednoczonymi.

Autorzy stwierdzają, że polityka następcy Kim Ir Sena — jego syna Kim Jong Ila — jak dotąd nie wykazuje symptomów odchodzenia od totalitarnej i izolacjonistycznej polityki ojca, odporna jest na wpływy zmian zachodzących w świecie — w Rosji, Chinach czy też Europie Wschodniej. Zgadzą się także, że reformy gospodarcze są dla przetrwania Korei Północnej niezbędne. Przewidują jednakże, iż ekonomiczne i polityczne ustępstwa, niezbędne do przeprowadzenia reform i otwarcia KRL-D na świat, pociągnąć za sobą mogą zachwianie podstaw obecnej władzy a nawet destabilizację na całym Półwyspie. Jako jeden z głównych warunków zachowania pokoju w regionie i stopniowego „zmiękczenia” reżimu na Północy większość uczestników konferencji widzi rozwijanie współpracy międzynarodowej na tym obszarze, a zwłaszcza współdziałanie między Stanami Zjednoczonymi a Koreą Południową.

M. Ł.

Eero Palmujoki, Vietnam and the world. Marxist-Leninist doctrine and the changes in international relations: 1975-93, London: Macmillan Press Ltd., 1997, s. 259.

Autor omawia rozwój ideologii markszystowsko-leninowskiej w wydaniu wietnamskim oraz próby jej adaptowania do zmian zachodzących w stosunkach międzynarodowych w okresie od upadku Sajgonu w 1975 roku do połowy lat 90-ych. Początki odchodzenia przez władze SRW od dogmatycznych założeń doktrynalnych w połowie lat 80-ych (kampania *Doi Moi*) wiąże z wprowadzeniem *pierstrojki* w polityce radzieckiej. Włączanie w następnych latach rozmaitych nowych elementów, związanych z kulturą i tradycją wietnamską, do ideologii markszystowskiej świadczy o próbach nadążenia za wyzwaniem ery post-zimnowojennej.

Jednocześnie nowe zjawiska zachodzące w Azji Południowo-Wschodniej oraz dążenie SRW do integracji z regionem stawiają pod znakiem zapytania dalszą rolę ideologii markszystowskiej w kształtowaniu polityki

zagranicznej Wietnamu. E. Palmujoki zastanawia się czy hasło „jedność w różnorodności”, dotychczas pomocne w utrzymaniu przez KPW dominującej roli na płaszczyźnie wewnętrznej oraz adaptowaniu polityki zagranicznej kraju do kontekstu regionalnego, będzie w dalszym ciągu spełniać swoje dotychczasowe zadanie.

Konkludując autor wyraża przekonanie, że mimo politycznego pragmatyzmu kierownictwo kraju dążyć będzie nadal do utrzymania systemu socjalistycznego przy jednoczesnym włączaniu się do światowego systemu kapitalistycznego. Analiza oraz oceny oparte są na bogatej bazie faktograficznej, literaturze przedmiotu, a zwłaszcza materiałach źródłowych — dokumentach, oficjalnych oświadczeniach i pracach teoretyków Komunistycznej Partii Wietnamu (w tym w języku wietnamskim).

M. Ł.

Southeast Asian Security in the New Millennium, red. Richard J. Ellings, Sheldon W. Simon, Armonk: M.E.Sharpe, 1996, s. 234.

W ostatnich latach w strefie Azji i Pacyfiku następuje widoczne umacnianie współpracy w dziedzinie polityki, gospodarki i bezpieczeństwa, tak by z nastaniem XXI wieku region ten mógł odgrywać bardziej niezależną rolę na arenie międzynarodowej.

Prezentowana książka podejmuje analizę wysiłków, jakie podejmują państwa Azji Południowo-Wschodniej — Indonezja, Malezja, Singapur, Tajlandia i Filipiny oraz Wietnam — aby stanąć na czele przedsięwzięć kooperacyjnych na Dalekim Wschodzie, zwłaszcza na forum APEC (Asia — Pacific Economic Cooperation) i ARF (ASEAN Regional Forum), działającego w sferze bezpieczeństwa regionalnego.

Poza omówieniem międzynarodowej dynamiki bezpieczeństwa w Azji Południowo-Wschodniej oraz wpływu na nie głównych aktorów zewnętrznych (USA, Chiny, Japonia) autorzy dokonują przeglądu sytuacji wewnętrznej w regionie. Zauważają, że stabilizacja międzynarodowa w dużym stopniu zależy od stabilności wewnątrzpolitycznej i sytuacji ekonomicznej. Pracę kończy „Post-scriptum dla Stanów Zjednoczonych” — rozważania nad przyszłą rolą USA w regionie, w sytuacji gdy ich polityczne i ekonomiczne pozycje, aczkolwiek nadal silne, przestały dominować na scenie dalekowschodniej.

M. Ł.

Sławoj Szynkiewicz, ***Zróznicowanie etniczne Chin***, w: *Sprawy Narodowościowe — Seria nowa*, 1997, t. VI z. 1 (10), s. 43-114.

To obszerne studium jest pierwszym w literaturze polskiej syntetycznym opisem mniejszości narodowych w Chinach. Autor przedstawia naturę konglomeratu ludów, z jakich uformował się naród Hanów — właściwych Chińczyków, kryteria odróżniające mniejszości etniczne, które do wspólnoty tej nie weszły, jak również ich złożone stosunki z Hanami (polityczne, kulturalne i gospodarcze). Omawia politykę władz cesarstwa, Republiki oraz ChRL wobec mniejszości. Wiele uwagi poświęca kryteriom i procedurom przyznawania praw mniejszości narodowych w ChRL, jak również systemowi autonomii terytorialnej oraz swobód, z jakich mogą one korzystać. Omawia ich liczebność i jej zmiany od lat osiemdziesiątych, a następnie prezentuje poszczególne grupy etniczne w ramach rodzin językowych, do jakich należą. Tekst uzupełniają mapy ukazujące tereny przez nie zasiedlone. Czytelnik otrzymał zatem dość wszechstronny obraz sytuacji mniejszości narodowych w Chinach współczesnych.

Ze względu na skrótowość, z konieczności, naturę opisu pewne sprawy są tu przedstawione pobieżnie lub nawet zostały pominięte. Jako historyk chciałbym zwrócić uwagę na szczupłość w tym etnograficznym zarysie informacji o historii tych ludów. Państwa przez nie tworzone, ważne dla formowania ich tożsamości narodowej, są zaledwie wspomniane. Nie zostały też zarysowane etapy sinizacji ludów zamieszkujących cesarstwo, jaka ostatecznie zdecydowała o zachowaniu przez jedne z nich swej odrębności, a o wejściu innych w skład wspólnoty chińskiej. Zastąpiłoby także na bliższe przedstawienie zróżnicowanie etniczne samych Hanów, które powoduje szczególną niejednoznaczność granicy między Hanami a mniejszościami narodowymi oraz pewną jej umowność, co stwarza warunki dla arbitralnych decyzji politycznych przyznających status mniejszości lub odmawiających go (problem ten został jedynie zasygnalizowany, z podaniem najbardziej znanych przykładów). Rzecz jasna, przy uwzględnieniu tych wszystkich problemów musiałaby to być książka, nie zaś krótki zarys.

Wątpliwości budzi w tej pracy jedynie nazewnictwo niektórych grup etnicznych. Autor określa aborygenów Tajwanu zbiorczą nazwą Gaoshan, używaną w ChRL, podczas gdy badacze tajwańscy oraz zachodni stosują dużo bardziej precyzyjny ich podział na dziewięć ludów, ze względu na ich ogromne zróżnicowanie etniczno-językowe. Wątpliwości budzi też nazwa Mulam przyjęta wobec jednej z mniejszości w prowincji Guangxi. Zgodnie z transkrypcją *pinyin*, stosowaną tutaj (choć niekonsekwentnie), powinna ona brzmieć Mulao (była ona od kilku stuleci zapisywana w tej formie